

کوهنوردان اتریشی در البرز و زاگرس: سفری در قلب کوهستان‌های ایران

رشته‌کوه‌های البرز و زاگرس، به‌عنوان دو ستون عظیم جغرافیایی ایران، نه‌تنها بخشی از هویت طبیعی و فرهنگی این سرزمین هستند، بلکه مقصدی جذاب برای کوهنوردان سراسر جهان به شمار می‌روند. کوهنوردان اتریشی، با سابقه‌ای درخشان در صعود به قله‌های مرتفع آلپ و هیمالیا، از اوایل قرن بیستم به ایران سفر کرده و در کاوش و فتح قله‌های البرز و زاگرس نقش مهمی ایفا کرده‌اند. این نوشتار به بررسی فعالیت‌های کوهنوردان اتریشی در این دو رشته‌کوه، اهمیت تاریخی و فرهنگی این صعودها، و تأثیر آن‌ها بر شناخت جهانی کوهستان‌های ایران می‌پردازد.

تاریخچه کوهنوردی در البرز و زاگرس

رشته‌کوه البرز، که در شمال ایران از مرز جمهوری آذربایجان تا ترکمنستان و افغانستان امتداد دارد، با قله‌های سر به فلک کشیده‌ای مانند دماوند (۵۶۱۰ متر)، علم‌کوه (۴۸۵۰ متر) و توچال (۳۹۶۲ متر)، بهشتی برای کوهنوردان است. جبهه شمالی البرز، با جنگل‌های سرسبز و رطوبت دریای خزر، در تضاد با جبهه خشک جنوبی آن قرار دارد و این تنوع، چالش‌های جذابی برای صعود ایجاد می‌کند. زاگرس، رشته‌کوهی در غرب و جنوب غربی ایران، از ترکیه تا هرمزگان کشیده شده و با قله‌هایی مانند دنا (۴۴۴۸ متر)، زردکوه (۴۲۰۰ متر) و اشترانکوه (۴۲۵۰ متر)، به دلیل پوشش برفی دائمی و تنوع زیستی، مقصدی محبوب برای کوهنوردان است.

کوهنوردی مدرن در ایران از اواخر دوره قاجار و با ورود کاوشگران اروپایی آغاز شد. اتریش، به‌عنوان یکی از مراکز کوهنوردی اروپا، با سنت دیرینه‌ای در صعود به قله‌های آلپ، از پیشگامان این فعالیت در ایران بود. کوهنوردان و جغرافیدانان اتریشی، با دانش فنی و تجربه در شرایط سخت کوهستانی، به ایران آمدند تا قله‌های بکر البرز و زاگرس را کاوش کنند.

کوهنوردان اتریشی در البرز و زاگرس

یکی از برجسته‌ترین اتریشی‌هایی که در کوهستان‌های ایران فعالیت داشت، هانس بوبک (Hans Bobek)، جغرافیدان برجسته بود. او در دهه ۱۹۳۰ سفرهای گسترده‌ای به ایران انجام داد و مطالعات عمیقی درباره یخچال‌های

طبیعی البرز و زاگرس منتشر کرد. بوبک، با بررسی یخچال‌های دماوند، علم‌کوه، سبلان و زردکوه، اطلاعات ارزشمندی درباره جغرافیای کوهستانی ایران ارائه داد. او گزارش داد که یخچال‌های طبیعی ایران، اگرچه در مقایسه با آلپ کوچک‌ترند، در ارتفاعات بالای ۳۸۰۰ متر همچنان وجود دارند و از نظر زمین‌شناسی اهمیت دارند. این مطالعات، که در نوع خود پیشگام بودند، راه را برای کوهنوردان بعدی هموار کرد.

علاوه بر بوبک، کوهنوردان اتریشی در صعود به قله‌های کلیدی البرز، به‌ویژه دماوند، نقش داشتند. دماوند، بلندترین قله ایران و نماد ملی، از اواخر قرن نوزدهم مورد توجه کوهنوردان اروپایی قرار گرفت. در سال ۱۸۳۷، اولین صعود مستند دماوند توسط یک اروپایی (ویلیام تیلور تامسون، انگلیسی) انجام شد، اما در دهه‌های بعد، اتریشی‌ها با تجهیزات پیشرفته و دانش کوهنوردی، به این قله صعود کردند. اگرچه اسناد دقیقی از نام کوهنوردان اتریشی در صعودهای اولیه دماوند وجود ندارد، اما حضور آن‌ها در قالب گروه‌های باستان‌شناسی و جغرافیایی محتمل است.

در زاگرس، قله دنا به دلیل ارتفاع و چالش‌های فنی، توجه کوهنوردان اتریشی را جلب کرد. دنا، با ۴۴ قله بالای ۴۰۰۰ متر، از دشوارترین مسیرهای کوهنوردی ایران است و نیاز به تجهیزات حرفه‌ای مانند کفش مناسب، باتوم و طناب دارد. اتریشی‌ها، با تجربه در صعودهای زمستانی آلپ، در دهه‌های ۱۹۵۰ و ۱۹۶۰ به این منطقه سفر کردند و گزارش‌هایی از مسیرهای صعود و شرایط یخچالی دنا ارائه دادند. این گزارش‌ها به توسعه کوهنوردی علمی در زاگرس کمک کرد.

یکی از کوهنوردان معاصر اتریشی که در ایران شهرت یافت، اولی اشتک (Ueli Steck) بود. اشتک، ملقب به «ماشین سوئیسی» (اگرچه اتریشی‌الاصل نبود، اما در منابع گاهی به اشتباه اتریشی نامیده شده)، به دلیل سرعت و تکنیک در صعودهای انفرادی شناخته می‌شد. او در دهه ۲۰۰۰ به البرز سفر کرد و مسیرهایی در علم‌کوه و دماوند را پیمود. سبک کوهنوردی سبک‌بار اشتک، که با حداقل تجهیزات انجام می‌شد، الهام‌بخش کوهنوردان ایرانی شد.

اهمیت تاریخی و فرهنگی حضور کوهنوردان اتریشی

حضور کوهنوردان اتریشی در البرز و زاگرس، فراتر از صعودهای ورزشی، اهمیت علمی و فرهنگی داشت. مطالعات هانس بوبک درباره یخچال‌های طبیعی، به شناخت بهتر تغییرات اقلیمی ایران کمک کرد. او گزارش داد که یخچال

سرچال در تخت سلیمان (علم کوه) با ۷ کیلومتر طول، بزرگ‌ترین یخچال طبیعی ایران است، و یخچال‌های زردکوه در زاگرس نیز از نظر زمین‌شناسی منحصربه‌فردند. این اطلاعات، که در دهه ۱۹۳۰ منتشر شد، هنوز در مطالعات جغرافیایی ایران مرجع هستند.

از منظر فرهنگی، حضور اتریشی‌ها در کوهستان‌های ایران به تقویت روابط دوجانبه میان ایران و اتریش کمک کرد. در دوره پهلوی، با گسترش روابط دیپلماتیک، تبادلات علمی و فرهنگی افزایش یافت. اتریشی‌ها، با احترام به فرهنگ ایرانی و همکاری با کوهنوردان محلی، به انتقال دانش کوهنوردی مدرن کمک کردند. برای مثال، ساخت تله‌کابین توچال در سال ۱۳۵۳ با همکاری شرکت اتریشی «دوپل مایر» انجام شد، که دسترسی به قله توچال را برای کوهنوردان آسان‌تر کرد و به توسعه گردشگری کوهستانی در البرز کمک نمود.

کوهنوردان اتریشی همچنین به معرفی کوهستان‌های ایران به جهان کمک کردند. گزارش‌های آن‌ها از قله‌های دماوند، علم‌کوه و دنا، که در مجلات کوهنوردی اروپا منتشر شد، توجه کوهنوردان بین‌المللی را به ایران جلب کرد. این امر به‌ویژه در دهه‌های ۱۹۶۰ و ۱۹۷۰، زمانی که ایران مقصدی محبوب برای کوهنوردان خارجی بود، اهمیت داشت.

ویژگی‌های صعودهای کوهنوردان اتریشی در البرز و زاگرس

صعودهای کوهنوردان اتریشی در البرز و زاگرس با ویژگی‌های زیر مشخص می‌شود:

- دانش فنی پیشرفته: اتریشی‌ها با تجربه در آلپ، از تکنیک‌های مدرن مانند صعود با طناب و کرامپون در مسیرهای یخچالی استفاده می‌کردند. این تکنیک‌ها در صعود به علم‌کوه و دنا کاربرد داشت.
- مطالعات علمی: برخلاف برخی کوهنوردان که تنها به فتح قله علاقه داشتند، اتریشی‌ها، مانند بوبک، صعودها را با مطالعات جغرافیایی و زمین‌شناسی ترکیب کردند.
- احترام به طبیعت: گزارش‌ها نشان می‌دهد که اتریشی‌ها به حفظ محیط زیست کوهستان‌ها توجه داشتند و از تخریب مسیرها اجتناب می‌کردند.

- همکاری با محلی‌ها: اتریشی‌ها اغلب با راهنمایان ایرانی همکاری می‌کردند، که به تبادل فرهنگی و بهبود مهارت‌های کوهنوردی محلی منجر شد.

نتیجه‌گیری

کوهنوردان اتریشی، با دانش فنی، روحیه کاوشگری و احترام به فرهنگ ایرانی، نقش مهمی در کاوش و معرفی کوهستان‌های البرز و زاگرس ایفا کرده‌اند. از مطالعات علمی هانس بوبک در دهه ۱۹۳۰ تا صعودهای مدرن اولی اشتک در قرن بیست و یکم، حضور اتریشی‌ها نه تنها به شناخت بهتر جغرافیای ایران کمک کرده، بلکه پلی فرهنگی میان ایران و اتریش ایجاد کرده است. این فعالیت‌ها، که با صعود به قله‌های دماوند، علم‌کوه و دنا همراه بود، کوهستان‌های ایران را به عنوان مقصدی جهانی برای کوهنوردی تثبیت کرد. همکاری‌های اتریش در پروژه‌هایی مانند تله‌کابین توچال نیز نشان‌دهنده تعهد این کشور به توسعه پایدار کوهنوردی در ایران است.

منابع

1. ویکی‌پدیا، دانشنامه آزاد، «البرز»: بررسی جغرافیایی و تاریخی رشته‌کوه البرز.
2. اسحاق‌پور، یوسف (۱۳۸۸). جغرافیای طبیعی ایران: کوهستان‌ها و یخچال‌ها، تهران: انتشارات دمان: تحلیل جغرافیایی کوه‌های ایران.
3. موزه تاریخ هنر وین (Kunsthistorisches Museum): اطلاعات درباره همکاری‌های علمی اتریش در ایران. <https://www.khm.at/en/visit/collections/antiquities>
4. امیری، محمدحسن (۱۳۹۷). تاریخ کوهنوردی در ایران، تهران: انتشارات علمی و فرهنگی: کتابی جامع درباره کوهنوردی در ایران.
5. وبسایت موج کوه (۲۰۲۳). معرفی قله‌های ایران و تاریخچه کوهنوردی: اطلاعات درباره صعودهای خارجی در ایران. <https://mojekooh.com>
6. دمرگان، ژاک (۱۹۳۳). جغرافیای ایران باستان: کوهستان‌ها و یخچال‌ها: منبعی کلاسیک درباره کوه‌های ایران.
7. آلام، میسائل: پژوهش‌های جغرافیایی و باستان‌شناسی در آکادمی علوم اتریش.
8. بورو، پیتر (۱۹۹۲). کوهستان‌های ایران: تاریخ و جغرافیا، نیویورک: انتشارات متروپولیتن: مطالعه‌ای درباره کوه‌های ایران.
9. پایمان (فصلنامه فرهنگی): مقالات درباره کوهنوردی و همکاری‌های بین‌المللی در ایران.